H.L. WESSELING, *ZOON EN VADER – VADER EN ZOON.*
(BERT BAKKER: AMSTERDAM 2008), 304 BLZ., PRIJS € 19,95.

'Zo vader, zo zoon' luidt een bekend Nederlands gezegde. Maar het zou geen goede titel zijn geweest voor het dubbelportret dat de Leidse historicus Henk Wesseling, ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag, schreef over zijn vader en zichzelf. Want het contrast kon bijna niet groter zijn. De vader mislukte in bijna alles wat hij aanvatte terwijl Wesseling junior gerust een zondagskind mag worden genoemd wie alles, althans op het eerste gezicht, kwam aanwaaien. Het gymnasium werd moeiteloos doorlopen, ook al deed hij alfa en beta tegelijkertijd, en omdat hij 'nu eenmaal een jeugdige intellectueel met een sterke culturele en wetenschappelijke belangstelling was' koos hij voor de studie der geschiedenis in Leiden. En daar waren het versieren van mooie studentes en de vraag of God eigenlijk wel bestond (Wesseling was van huis uit rooms-katholiek) grotere problemen dan de de ondergang van het Romeinse Rijk. Na het behalen van zijn doctoraal verwierf hij zich moeiteloos een promotieplaats en in het verlengde daarvan al op zijn zesendertigste verjaardag het professoraat in de algemene geschiedenis (ook in Leiden). We weten dan inmiddels dat zijn proefschrift, *Soldaat en krijger* genaamd, het judicium *cum laude* kreeg en dat de handelseditie ervan in binnen- en buitenland met veel waardering was ontvangen. En ook hebben we kennis gemaakt met de elegante wijze waarop de auteur zijn ijdelheid weet te verbergen: de kritische en bescheiden weergave van zijn prestaties wordt ruim gecompenseerd door de loftuitingen van anderen. En de lezer mag salderen. Wesseling was in alle opzichten nog een ouderwetse hoogleraar: hard werken dat wel, maar het moest wel leuk blijven. En leuk was het. Hij had goede contacten met de eminente historici van zijn tijd, onder andere met, de naar eigen zeggen, 'wellicht grootste historicus van de twintigste eeuw' Fernand Braudel (een van de epigonen van de *Annales*-school), maakte daarvoor vele reizen en veraangenaamde deze met smakelijke diners en goede wijn. Zelfs Freddy Heineken (voor de goede orde: geen historicus) behoorde tot zijn inner circle al kon deze er niet voor zorgen dat zijn 'meesterwerk' (*dixit* Wesseling), *Verdeel en heers*, in het Engels verscheen. Hij richtte in Leiden het Instituut voor de Geschiedenis van de Europse Expansie op en was van 1995 tot 2002 nog rector van het NIAS, een landelijk oord in de duinen van Wassenaar waar geleerden in alle rust een jaar lang kunnen werken aan een publicatie. Toen hij in 2002 met emeritaat ging, kon hij terugzien op een welbesteed leven in een vak dat hij 'min of meer toevallig is gaan studeren en waarin hij min of meer toevallig is blijven steken'.

Het andere gedeelte van de diptiek zal echter niet zo vrolijk stemmen. Ook Wesseling *père* was een drukbezet man: korte tijd onderwijzer en lange tijd journalist bij het weekblad *De Haagsche Post* en het dagblad *De Tijd*, lid van de Haagse gemeenteraad en Provinciale Staten van Zuid-Holland namens de Rooms-Katholieke Staatspartij, auteur van veel brochures en vlugschriften en zo nog veel meer. Het geheel was vooral bedoeld als springplank naar de Tweede Kamer. Het zou er nooit van komen. Hij ontwikkelde zich namelijk binnen de katholieke zuil al snel tot een omstreden figuur. Dit vond vooral zijn oorzaak in de progressieve opvattingen die Wesseling koesterde over theaterbezoek, de bestrijding van grondspeculatie en de samenwerking met de sociaal-democraten. Maar ook Wesselings privé-leven strookte niet met de opvattingen van Rome. Hij liet zich scheiden van zijn vrouw en hertrouwde vervolgens met een veel jongere. Bovendien gingen er in het Haagse allerlei geruchten over buitenechtelijke escapades, geruchten die steeds meer het karakter kregen van een regelrechte *Rufmord*, want volgens Wesseling *fils* was in katholieke kring alles toegestaan om notoire scheurmakers tegen te werken. Daar stonden geen wetten in de weg, laat staan praktische bezwaren. Overigens krijgen we niet te lezen waaruit die geruchten dan bestonden. Het leidde ertoe dat hij uiteindelijk de partij werd uitgewerkt. Wesseling begon een nieuwe vooruitstrevende katholieke partij maar dat werd geen succes. Het brengt de zoon ertoe de carrière van zijn vader te omschrijven als 'totaal mislukt'. C.D. Wesseling zou in 1947 overlijden.

De aanschaf van 'een Wesseling' is nooit weggegooid geld. Dat geldt ook voor dit boek. De auteur is niet alleen een begenadigd historicus, maar ook een goed verteller die de ideale mengeling heeft gevonden van understatement en ironie. Zijn taalgebruik ontbeert alle gewichtigdoenerij en ademt een aangename nonchalance. Mooi voorbeeld is het antwoord op de vraag wat je nu eigenlijk precies tijdens je studie geschiedenis leert waardoor je je van anderen onderscheidt: '...sinologen doorgronden het Rijk van het Midden, de kunsthistorici kunnen je vertellen welke Rembrandts echt en welke vals zijn. Maar wat kan een historicus nu eigenlijk wat een niet-historicus niet kan? Dat is voor mij nog steeds niet erg duidelijk.' De beschrijving van het leven van vader biedt ons een mooie kijk van binnenuit op de politieke mores van de katholieke zuil en vooral voor de alumni van de faculteit geschiedenis in Leiden zal het relaas van de wetenschappelijke loopbaan van junior een feest van herkenning zijn.

Ger van der Drift

ANTOON DE BAETS, *GEBRUIK EN MISBRUIK VAN DE GESCHIEDENIS*
(Uitgeverij Boom: Amsterdam 2008), 272 blz., prijs € 24, 90.

'Het moreel besef is in het historisch beroep altijd tamelijk groot geweest en tegelijk altijd tamelijk onzichtbaar'. In de jaren negentig van de vorige eeuw werd de beroepsethiek meer zichtbaar. Een belangrijke reden hiervoor is de val van verschillende dictaturen 'die berucht waren door hun geschiedvervalsing en grove schendingen van mensenrechten'. Dictators zetten vaak geheime archieven op en deze repressieve archieven bevatten dikwijls beklemmend en soms afstotend documentatiemateriaal. Denk aan de Gestapodossiers, de archieven van de Rode Khmer en van de Baathisten in Irak. 'Deze repressiearchieven (moeten) bewaard worden om een volk de kans te geven de geschiedenis van zijn onderdrukking te leren kennen als deel uitmakend van zijn erfgoed.'
Antoon De Baets, als historicus verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, heeft ruim vijfentwintig jaar onderzoek gedaan naar censuur in de geschiedenis en historische propaganda. Het resultaat van zijn omvangrijke onderzoek is *Gebruik en misbruik van de geschiedenis* geworden. Het is opgebouwd uit twee delen: de eerste drie hoofdstukken hebben betrekking op onverantwoorde geschiedenis (conflict en misbruik) en de laatste drie gaan over verzoening en verantwoord gebruik van het verleden.
Hoofdstuk één geeft een theorie over misbruik van de geschiedenis. De bedoeling van deze theorie is historici handreikingen te geven om 'misbruik te identificeren, te bewijzen, te verklaren en te beoordelen'. De beide volgende hoofdstukken beschrijven gevallen van misbruik. Het tweede hoofdstuk analyseert en beschrijft repressiearchieven van voormalige dictators. Eveneens gaat het in op de vraag waarom dictators archieven hebben aangelegd. Processen die wereldwijd tegen historici werden gevoerd, ook in Nederland, vormen het onderwerp van het derde hoofdstuk. Het gaat vaak om politici, (zittende) staatshoofden, oorlogsveteranen en, een opmerkelijke groep, de loochenaars van de Holocaust, die een rechtszaak wegens smaad (laten) aanspannen.
Hoofdstuk vier en vijf horen eigenlijk bij elkaar. Het vierde hoofdstuk onderzoekt en omschrijft de plichten van de levenden tegenover de doden. Ook worden zaken die hiermee samenhangen geanalyseerd zoals postume waardigheid en postuum eerherstel. In hoofdstuk vijf staat herinneren centraal. Is de herinnering aan het verleden een recht of een plicht? En hebben we recht op geschiedenis? Het laatste hoofdstuk biedt een ethische code voor historici en een pleidooi om het te aanvaarden. De Baets vindt het noodzakelijk dat 'de historische professie een coherente visie formuleert op haar vier onherleidbare waarden: vrijheid en integriteit (van historici), respect (voor hen die de historici bestuderen) en de zorgvuldige en methodisch uitgevoerde zoektocht naar waarheid (als het resultaat van de interactie tussen historici en de anderen).'
Dit boek biedt gedegen analyses, systematische beschouwingen en informatieve schema's en tabellen om aan te tonen dat verantwoorde geschiedenis noodzakelijk is. Een absolute must voor historici.

Anny Hartgerink

